

System repartycji w Polsce

Repartycje, w kontekście prawa autorskiego, to kompensata za dozwolone prawem powielanie utworów na własny użytek przez osoby prywatne, na potrzeby tzw. dozwolonego użytku osobistego¹. Użytku takiego twórca zakazać nie może². W zależności od formy korzystania z utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego: twórcom, artystom wykonawcom, wydawcom lub producentom wideogramów i fonogramów, należne jest wynagrodzenie. Opłaty za korzystanie z utworów chronionych pobierane są od użytkowników na podstawie umów licencyjnych, zawieranych za pośrednictwem właściwych organizacji zbiorowego zarządzania. Stawki opłat określone są w tabelach wynagrodzeń za korzystanie z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych³ na poszczególnych polach eksploatacji. Oprócz pobierania od użytkowników wynagrodzeń na podstawie umów licencyjnych, organizacje zbiorowego zarządzania zajmują się także inkasowaniem i podziałem opłat za wykorzystywanie utworów w ramach dozwolonego użytku osobistego. Instytucja dozwolonego użytku osobistego to licencja ustawowa, ograniczająca monopol prawnoautorski na rzecz umożliwienia osobie fizycznej korzystania z już rozpowszechnionego utworu na wszystkich polach eksploatacji utworu. Może zatem polegać także na zwielokrotnieniu digitalnym lub dowolnej postaci rozpowszechnienia⁴.

---

* Doktorantka na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych, pracownik kancelarii adwokackiej.

¹ Repartycje, czyli inaczej opłata reprograficzna ma zapewnić twórcom oraz uprawnionym z praw pokrewnych godziwą rekompensatę z tytułu potencjalnej straty, jaką mogliby ponieść poprzez kopiowanie utworów chronionych prawem autorskim przez osoby fizyczne.

² Zob. szerzej: E. Traple, *Komentarz do art. 20, art. 20 (1) ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Lex 2011.

³ E. Adamczyk, *Ustalanie wynagrodzeń za korzystanie z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych oraz praktyki organizacji zbiorowego zarządzania w odniesieniu do zasad konstytucyjnych i praktyk zakazanych przez prawo konkurencji*, „Prawo Mediów elektronicznych: kwartalnik naukowy” 2011, nr 4, .

⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 157.

W prawie polskim podstawą pobierania opłat⁵ od sprzedaży urządzeń służących do utrwalania utworów lub dóbr pokrewnych jest art. 20 i 20 (1) Ustawy⁶

⁵ Opłata reprograficzna była wielokrotnie przedmiotem analizy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TS”). W orzeczeniu C-467/08 z dn. 21 października 2010 r. TS podkreślił, że jeżeli sprzęt kopiujący został udostępniony osobom fizycznym na cele prywatne wcale nie jest konieczne ustalenie, że osoby te rzeczywiście sporządziły kopie na użytek prywatny za pomocą tego sprzętu i tym samym rzeczywiście wyrządziły szkodę twórcy chronionego utworu. Słusznie się bowiem domniemywa, że te osoby fizyczne odnoszą w pełni korzyść z tego udostępnienia, to znaczy zakłada się, iż wykorzystują wszystkie funkcje związane z tym sprzętem, łącznie z funkcją zwielokrotniania. Dlatego też TS uznał, że opłaty reprograficzne mają zrekompensować uprawnionym nawet potencjalną szkodę z tytułu wykorzystywania urządzeń kopiujących przez osoby fizyczne. Artykuł 5 ust. 2 lit. b Dyrektywy w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. WE L 167 z 2001 r.) 2001/29/WE odwołuje się do pojęcia „godziwej rekompensaty”, która zakłada powiązanie wyjątku na rzecz użytku prywatnego ze szkodą wyrządzaną twórcom. TS podkreśla w powołanym wyroku, że podmioty, które dysponują sprzętem i nośnikami zwielokrotniania cyfrowego i które z tego tytułu udostępniają ten sprzęt użytkownikom prywatnym lub świadczą tym użytkownikom usługi zwielokrotniania, są zobowiązane do finansowania godziwej rekompensaty, jako że podmioty te mają możliwość przeniesienia rzeczywistego ciężaru tego finansowania na użytkowników końcowych. Kolejnym ciekawym orzeczeniem jest sprawa C-462/09 z dn. 6 sierpnia 2011 r., w którym TS stwierdził, iż: „państwowemu członkowskim wolno ustanowić opłatę za kopię na użytek prywatny, obciążającą podmioty, które udostępniają użytkownikom końcowym sprzęt, urządzenia i nośniki zwielokrotniania cyfrowego, ponieważ podmioty te mają możliwość wliczenia kosztów tej opłaty do ceny płaconej przez użytkownika końcowego za owo udostępnienie”. Wątpliwość dotyczyła tego, kto tak naprawdę powinien ponosić tę opłatę i w którym momencie – TS stwierdził, że taką możliwość mają właśnie podmioty wprowadzające, bo na tym etapie tak naprawdę można policzyć, ile urządzeń, nośników niejako, zostało wprowadzonych na obszar kraju, w którym będą wykorzystane.

⁶ Przepis ten brzmi obecnie: Art. 20. 1. Producenci i importerzy: 1) magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urządzeń, 2) kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, 3) czystych nośników służących do utrwalania, w zakresie własnego użytku osobistego, utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, przy użyciu urządzeń wymienionych w pkt. 1 i 2 – są obowiązani do uiszczania, określonym zgodnie z ust. 5, organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców, artystów wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, opłat w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży tych urządzeń i nośników. 2. Z kwoty uzyskanej z tytułu opłat ze sprzedaży magnetofonów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników przypada: 1) 50% – twórcom; 2) 25% – artystom wykonawcom; 3) 25% – producentom fonogramów. 3. Z kwoty uzyskanej z tytułu opłat ze sprzedaży magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników przypada: 1) 35% – twórcom; 2) 25% – artystom wykonawcom; 3) 40% – produ-

Prawo autorskie i prawa pokrewne⁷ (dalej: pr.aut.). Podczas kolejnych nowelizacji Ustawy o prawie autorskim art. 20 pr.aut. podlegał wielu zmianom⁸. Dopiero w 2002 r. do partycypacji w podziale kwoty uzyskanej z tytułu opłat od urzędzeń reprograficznych⁹ i związanych z nimi czystych nośników zostali dopuszczeni wydawcy, w proporcji 50% do 50%¹⁰. Poprzednio 100% tych opłat przypadało wyłącznie autorom utworów.

Należy zwrócić uwagę, iż warunek „godziwej rekompensaty” w rozumieniu Dyrektywy 2001/29 w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym¹¹ (dalej: Dyrektywa), zostaje spełniony, jeżeli prawo do godziwego wynagrodzenia przysługuje tylko w razie udostępnienia nośników do zwielokrotnienia w obrocie osobom fizycznym, które wykorzystują je do celów prywatnych (...) w celu ewentualnego zwolnienia z góry z zapłaty godziwej rekompensaty lub jej ewentualnego zwrotu musi istnieć możliwość wykazania, że osoba fizyczna nabyła nośnik w celach wy-

---

centom wideogramów. 4. Z kwoty uzyskanej z tytułu opłat ze sprzedaży urzędzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników przypada: 1) 50% – twórcom; 2) 50% – wydawcom. 5. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego po zasięgnięciu opinii organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, stowarzyszeń twórców, artystów wykonawców, organizacji producentów fonogramów, producentów wideogramów oraz wydawców, jak również organizacji producentów lub importerów urzędzeń i czystych nośników wymienionych w ust. 1, określa, w drodze rozporządzenia: kategorie urzędzeń i nośników oraz wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, kierując się zdolnością urzędzenia i nośnika do zwielokrotniania utworów, jak również ich przeznaczeniem do wykonywania innych funkcji niż zwielokrotnianie utworów, sposób pobierania i podziału opłat oraz organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawnione do ich pobierania.

⁷ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.).

⁸ Regulacja odnosząca się do opłat reprograficznych w obecnym kształcie została implementowana do polskiego ustawodawstwa wprost z Dyrektywy 2001/29 w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. WE L 167, 2001, s. 10).

⁹ Pojęcie „urzędzenia reprograficzne” ma charakter ogólny. Nie jest to nazwa jednego, konkretnego urzędzenia, a zbiorcze określenie urzędzeń o charakterystycznych funkcjach i cechach.

¹⁰ Zob. art. 1 pkt 7 Ustawy z dn. 28 października 2002 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

¹¹ Podstawowym celem Dyrektywy jest „harmonizacja ustawodawstw Państw Członkowskich w zakresie praw autorskich i pokrewnych”. Oznacza to, iż państwa członkowskie mają pewną swobodę, co do sposobu wdrożenia do własnego porządku prawnego, poszczególnych instytucji prawnych określonych w Dyrektywie.

rażnie innych od wykonania kopii prywatnych lub wykorzystania go do innych celów podlegających obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty (...); dwukrotna zapłata za ten sam nośnik jest niedopuszczalna¹². Podział na trzy grupy uprawnionych, wymienionych w art. 20 pr.aut., tj. autorów, wykonawców oraz producentów fonogramów i wideogramów¹³, to tylko wstępny podział. Dokładne ustalenia zawierane są w porozumieniach pomiędzy organizacjami zbiorowego zarządzania, które reprezentują odpowiednie grupy uprawnionych¹⁴.

Przepisy zawarte w art. 20 pr.aut. należy odczytywać łącznie z art. 23 i 35 tejże ustawy. Artykuł 23 pr.aut. stanowi: „Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba że dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym”. Ust. 2 cytowanego artykułu określa zakres i wskazuje osoby, które uprawnione są do korzystania z dozwolonego użytku osobistego: „Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego”. Eksploatacja utworu na licencji ustawowej dozwolonego użytku prywatnego ma zatem miejsce w związku z np. wspólnymi zainteresowaniami i nie wyklucza relacji nawiązanych za pośrednictwem Internetu¹⁵. Wa-

---

¹² Zapis z posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu (47.) w dn. 21 maja 2013 r., s. 6, http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CBwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.senat.gov.pl%2Fdownload%2Fgfx%2Fsenat%2Fpl%2Fsenatkomisjeposiedzenia%2F4215%2Fstenogram%2F047ksp_egz_2.pdf&ei=Od_pU-6PICqPuyQPv84H4CA&usg=AFQjCNFhvBhwBOiiUDxfH0K4BR3eOA8VEQ&bvm=bv.72676100,d.ZWU, dostęp: 8.08.2014.

¹³ Jak słusznie zwraca uwagę E. Traple, „obok autorów dzieł literackich i naukowych należy tu wymienić autorów dzieła filmowego, uprawnionych niezależnie od udziału producenta filmowego, kompozytorów, autorów fotografii i innych dzieł plastycznych nadających się do masowej reprodukcji za pomocą urządzeń kopiujących. Także wówczas, gdy majątkowe prawa do utworu powstaną na rzecz podmiotu zatrudniającego twórcę, prawo do udziału w wynagrodzeniach z użytku prywatnego przypada bezpośrednio twórcy. Identycznie w przypadku artystycznych wykonań wykonawcy mają własne, niezależne od producenta, prawo do udziału w dochodach rekompensujących użytek prywatny”.

¹⁴ Zob. szerzej: E. Traple, *Komentarz do art. 20, art. 20 (1) ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Lex 2011.

¹⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 157.

runkiem dozwolonego użytku utworu jest jego wcześniejsze rozpowszechnienie, czyli, w świetle definicji zawartej w art. 6 ust. 1 pkt. 3 pr.aut. – publiczne udostępnienie utworu w jakikolwiek sposób za zgodą twórcy. Inaczej niż w przypadku publikacji (art. 6 ust. 1 pkt 1 pr.aut.), nie jest konieczne wytworzenie egzemplarzy utworu – rozpowszechnienie może więc nastąpić przez jednorazowe przedstawienie teatralne, nadanie radiowe itd. Nie ma także znaczenia, w którym miejscu na świecie i w jakiej formie nastąpiło rozpowszechnienie utworu¹⁶. Utwór rozpowszechniony może być wykorzystywany w ramach dozwolonego użytku także w takich formach, w których nie był jeszcze rozpowszechniany¹⁷.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na użytkowników *peer-to-peer*¹⁸. Pobieranie utworu (jako zwielokrotnianie, czyli jedna z form korzystania z utworu) nie jest objęte dyspozycją art. 23 ust. 2 pr.aut., pozostaje natomiast w zakresie regulacji art. 23 ust. 1 pr.aut. Oznacza to, iż można pobierać z sieci każdy utwór pod warunkiem, iż wcześniej, za zgodą twórcy, został on w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie (art. 6 pkt 3 pr.aut.). Natomiast przesyłanie utworu, jego rozpowszechnianie w ramach dozwolonego użytku prywatnego jest możliwe tylko wówczas, jeśli: utwór jest utworem rozpowszechnionym w rozumieniu art. 6 pkt 3 pr.aut., czyli za zgodą twórcy w jakikolwiek sposób został udostępniony publicznie, rozpowszechnienie następuje tylko w kręgu osób wskazanych w art. 23 ust. 2 (krąg rodzinny lub towarzyski), zachowane zostają warunki korzystania z utworu określone w art. 34 i 35 pr.aut., odnoszące się do wszelkich postaci dozwolonego użytku¹⁹.

---

¹⁶ Zob. *Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów*, B. Błońska, K. Bojańczyk, M. Brzozowska-Pasieka, S. Krasowicz, J. Krysińska, G. Rząsa, R.M. Sarbiński, M. Siciarek, M. Świętczak, A. Urbański, A. Zalewski, M. Siciarek, LexisNexis 2014.

¹⁷ J. Chwalba, *Korzystanie z programów peer-to-peer a dozwolony użytek prywatny w prawie autorskim*, Kraków 2008, nr 102, s. 31.

¹⁸ *Peer-to-Peer* (dalej: „P2P”) – model komunikacji w sieci komputerowej, zapewniający wszystkim hostom te same uprawnienia, w odróżnieniu od architektury klient-serwer. W sieciach P2P każdy węzeł sieci zwany hostem, czyli komputer użytkownika, może jednocześnie pełnić rolę klienta i serwera. W najpopularniejszej implementacji modelu P2P, jaką są programy do wymiany plików w Internecie, każdy host spełnia rolę serwera, przyjmując połączenia od innych użytkowników sieci, oraz klienta, łącząc się i wysyłając i/lub pobierając pliki z innych hostów działających w tej samej sieci P2P. Wymiana plików jest prowadzona bezpośrednio pomiędzy hostami.

¹⁹ W granicach dozwolonego użytku pozostaje zatem korzystanie z tych typów programów P2P, które, przykładowo umożliwiają wyłącznie ściągnięcie utworu z Internetu; pozwalają na ściągnięcie utworu, przy jednoczesnym przesyłaniu takiego utworu, który może być legalnie rozpowszechniany.

Należy zwrócić uwagę, iż art. 23 pr.aut. ustanawia zasadę nieodpłatności dozwolonego użytku prywatnego. Twórca, którego utwory są kopiowane w ramach własnego użytku osobistego, nie ma roszczenia o wynagrodzenie, w stosunku do kopiującego (w granicach art. 23 pr.aut.), jak również nie ma roszczenia o wypłatę wynagrodzenia do organizacji wskazanej, jako uprawniona do inkasowania opłat (na podstawie art. 20 pr.aut.). Cel tych opłat, tj. kompensata nieuzyskanego wynagrodzenia z tytułu kopiowania dla własnego użytku osobistego, nie przesądza ani charakteru prawnego tych opłat, ani zasad ich podziału. Wykładnia art. 20 pr.aut. nie może bowiem być sprzeczna z konstrukcją przyjętą w art. 23 tej ustawy²⁰. Oznacza to, że uprawniony z tytułu autorskich praw majątkowych nie dysponuje roszczeniem o wynagrodzenie za korzystanie z utworu w ramach art. 23 pr.aut. Taki stan faktyczny przekłada się na fakt, iż korzystający z utworu na podstawie art. 23 pr.aut. nie może prowadzić jego ekonomicznej eksploatacji. Własny użytek osobisty nie może służyć celom komercyjnym, ani przyczyniać się do działalności zarobkowej²¹.

Artykuł 23 pr.aut. wprowadza niezwykle istotne z praktycznego punktu widzenia ograniczenie praw autorskich w postaci dozwolonego użytku prywatnego. Przepis ten wraz z przepisami dotyczącymi opłat od czystych nośników oraz urządzeń służących wykorzystywaniu utworów dla celów osobistych wyrażonych w art. 20 i 20 (1) pr.aut. stanowi próbę zrównoważenia konieczności zapewnienia należytej ochrony twórcom, z jednej strony, oraz umożliwienia dostępu do twórczości w sposób, który z założenia nie ma negatywnego wpływu na majątkowe interesy twórców, z drugiej²².

Ustawą z 1 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 91, poz. 869) dokonano zmiany art. 23 ust. 2 pr.aut., wprowadzając ograniczenie zwielokrotniania utworów do „pojedynczych egzemplarzy”. Intencją ustawodawcy było ograniczenie liczby sporządzanych egzemplarzy; zwielokrotnianie nie powinno prowadzić „do sporządzenia nieograniczonej liczby egzemplarzy dzieła, gdyż takie działanie z pewnością godziłby w słuszne interesy twórcy i było sprzeczne z normalnym korzystaniem z utworu”²³.

²⁰ Zob. szerzej: J. Bleszyński, *Podział opłat od producentów i importerów urządzeń kopiujących*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2001, nr 12, s. 2.

²¹ Zob. szerzej: W. Machała, *Dozwolony użytek prywatny w polskim prawie autorskim*, Warszawa 2003, s. 68–71.

²² Zob. szerzej: P. Wasilewski, *Przejęcie autorskich praw majątkowych i dozwolony użytek chronionych utworów. Komentarz do wybranych przepisów*, LexisNexis 2012.

²³ J. Preussner-Zamorska, [w:] *System prawa autorskiego*, t. 13: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 426.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na wyłączenie, jakie ustawodawca polski zastosował odnośnie korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku prywatnego w stosunku do: programów komputerowych, utworów architektonicznych i architektoniczno-urbanistycznych, w zakresie budowania według rozpowszechnionego utworu oraz elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, z wyjątkiem własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym. Wyłączenia²⁴ te są uzasadnione istotną wartością gospodarczą związaną z korzystaniem z takich utworów a dotyczy ona zarówno nakładów inwestycyjnych poniesionych przez twórcę, jak i jego potencjalnych zarobków „pomijając już nawet argument teoretyczny, że wzniesienie budowli jest równocześnie jej publicznym wystawieniem i już z tego tytułu wkracza w obręb monopolu twórcy”²⁵.

Konstrukcja przyjęta w art. 20 pr.aut. jest dosyć osobnicza. Wprowadzone w tym przepisie opłaty mają stanowić przeciwwagę dla strat odnoszonych przez twórców i innych uprawnionych do wynagrodzenia z tytułu praw autorskich, wskutek upowszechnienia się użytku osobistego na niespotykaną wcześniej skalę. Trudno jest jednak ustalić, które utwory i w jakich ilościach były zwielokrotniane w ramach użytku prywatnego. Oznacza to, iż precyzyjne wyliczenie wysokości wynagrodzenia, jakie powinno przypaść autorowi jest niemożliwe. Aby uzyskać jakąkolwiek podstawę do przypisania konkretnych kwot poszczególnym twórcom, stosuje się badania statystyczne²⁶. Badania i ze-

²⁴ Wyjątek dozwolonego użytku prywatnego przewidziany został również w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. WE L 167 z 2001 r., s. 10). Art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy stanowi, że: „Państwa Członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania określonego w art. 2, w następujących przypadkach: w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę, uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych określonych w art. 6, w odniesieniu do danych utworów lub przedmiotów objętych ochroną”.

²⁵ S. Ritterman, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937, s. 117.

²⁶ Taki sposób określenia wysokości wynagrodzenia, jakie ostatecznie ma przypaść autorowi, jest niestety odległy od obliczania wysokości honorarium wypłacanego twórcom przez wydawców lub tantiem przypadających twórcom w ramach repartycji kwot inkasowanych przez organizacje zbiorowego zarządzania, np. za nadania radiowe. Odzwierciedleniem tego jest wyrok SA we Wrocławiu z dn. 9 maja 2012 r. I ACa 259/12, w którym stwierdził: „Ustalenie podstaw określenia wynagrodzenia według kryteriów przyjętych w art. 110 pr.aut. jest w praktyce niezmiernie trudne. Pierwsza trudność polega na ustaleniu, jaka

brane dane mają pokazywać, jak popularny jest dany utwór; im bardziej jest popularny, tym więcej pieniędzy należy się jego twórcy. Takie badania statystyczne przeprowadzane są przez specjalną jednostkę.

Aby uniknąć sporów dotyczących wysokości należnego udziału w opłatach pomiędzy organizacjami reprezentującymi poszczególne kategorie uprawnionych, zostało wydane Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. (dalej: Rozporządzenie)²⁷ w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów, które stanowi, że podstawą podziału należnego uprawnionym wynagrodzenia, są właśnie badania statystyczne. Badania te mają wskazać rozmiar utrwalania utworów, artystycznych wykonań, fonogramów i wideogramów do własnego użytku osobistego. Podsumowanie badań powinno mieć odzwierciedlenie w porozumieniu zawieranym pomiędzy wszystkimi uprawnionymi organizacjami zbiorowego zarządzania²⁸. Dodatkowo, w przypadku utworów muzycznych repartycji wynagrodzeń dokonać można poprzez określenie liczby nadań radiowych i telewizyjnych. Poza tym możliwe jest także określenie ilości sprzedanych płyt, kaset i CD. Określić można także liczbę sprzedanych wy-

---

część przychodów użytkownika jest związana z korzystaniem z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych. Ustalenie stawki wynagrodzeń w formie procentu od przychodów użytkownika odzwierciedla związek pomiędzy wpływami a obowiązkiem zapłaty wynagrodzeń za korzystanie. Kryterium zakresu korzystania wskazuje na konieczność uwzględniania – przy budowaniu stawki – zakresu korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych. Oznacza to, że stawki winny być zróżnicowane w zależności od wielkości wykorzystywanego repertuaru danej organizacji. To ostatnie kryterium lepiej z kolei spełnia stawka określona ryczałtowo w odniesieniu do wykorzystania konkretnego utworu. Duże podmioty, korzystające na masową skalę w swej działalności z utworów i przedmiotów praw autorskich (np. nadawcy), z reguły są zainteresowane stawką niepowiązaną z korzystaniem z konkretnego utworu, gdyż daje im to większą swobodę kształtowania programu. Zakres wykorzystania określonego repertuaru jest ponadto wielkością zmienną i trudno często z góry przewidzieć, zawierając umowę generalną z użytkownikiem, jakie wykorzystanie repertuaru nastąpi w przyszłości”.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. 2003, nr 105, poz. 991).

²⁸ W braku porozumienia, podziału dokonuje organizacja wskazana w § 3 Rozporządzenia, a inna uprawniona organizacja może zgłosić zastrzeżenia co do wysokości przyznanych jej kwot. Jednocześnie organizacja ta zobowiązana jest przedstawić dokumentację wskazującą i uzasadniającą inny, sugerowany przez nią podział.

dań utworów w formie papierowej. Jest to jednak tylko przybliżenie do realnej liczby wykonanych kopii, które można odnotować w przypadku kopiowania do użytku prywatnego. Nie można chociażby określić ilości nielegalnych kopii lub dokładnej liczby wykonanych kopii w przypadku kopiowania utworów umieszczonych w Internecie.

Kolejną swoistością jest fakt, iż opłaty od aparatury i nośników w obecnej postaci obciążają podmioty, które same praktycznie w ogóle nie korzystają z utworów, w ogóle nie wkraczają w podmiotowe prawo autorskie, jako prawo wyłączne²⁹. Osoby bezpośrednio dokonujące zwielokrotniania, np. w punktach ksero, nie korzystają wprost ze zwielokrotnianych utworów. Działają one w granicach dozwolonego użytku osobistego. Jednak, niezależnie od obciążenia obowiązkiem płatności nie tych podmiotów, które korzystają z utworu w ramach dozwolonego użytku osobistego, nie budzi wątpliwości, że ekonomiczny ciężar opłat faktycznie ponoszą ostateczni korzystający, czyli konsumenci. Producenci, importerzy doliczą wartość opłat do cen sprzedawanych urządzeń³⁰. Producenci i importerzy sami nie zwielokrotniają utworów, ale stwarzają warunki do ich przegrywania przez inne osoby. Opłaty reprograficzne, tzw. *copyright levies* czyli opłaty, które doliczane są do czystych nośników oraz urządzeń kopiujących, płacą wszyscy klienci³¹. Odzwierciedleniem

---

²⁹ W orzecznictwie i literaturze utrwalili się poglądy, że rozwój techniki i coraz łatwiejsza i szersza dostępność do środków reprograficznych zagraża interesom majątkowym twórców i wydawców. Ustawodawca ryzykiem ewentualnych strat obciążył producentów i importerów urządzeń i czystych nośników, umożliwiających kopiowanie utworów w ramach dozwolonego użytku. Sąd Najwyższy podzielił ten pogląd między innymi w wyroku o sygn. V CSK 22/2008 z dnia 19 czerwca 2008 r. uznając, że roszczenie o opłaty z tytułu sprzedaży urządzeń reprograficznych, umożliwiających kopiowanie w całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu przysługuje organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców lub wydawców, a nie twórcom i wydawcom.

³⁰ Opłaty od aparatury utrwalającej i od czystych nośników, w języku angielskim skrótowo określane jako *levies* (ang. *Copyright Levies*). Znane także, jako opłata reprograficzna lub pod potoczną nazwą podatek od piractwa, to dodatek doliczany przez państwo do ceny takich produktów, jak czyste płyty CD-R lub papier. Wprowadzono je do polskiego prawa autorskiego w ślad za rozwiązaniami przyjętymi wcześniej w wielu liczących się ustawodawstwach europejskich. W 2002 r. wprowadzone zostały jeszcze opłaty od działalności gospodarczej polegającej na zwielokrotnianiu utworów za pomocą urządzeń reprograficznych do własnego użytku osobistego osób trzecich, czyli mówiąc potocznie, od „punktów ksero”.

³¹ Podatek od piractwa może być doliczany do ceny każdego czystego nośnika, niezależnie od jego przeznaczenia – orzekł TS w sprawie *Amazon przeciwko Austro-Mechana*. Wyrok Trybunału z dn. 11 lipca 2013 r. (Sprawa C-521/11) dostępny jest pod

takiego stanu jest art. 20 pr.aut., na mocy którego obciążeni opłatami zostali właśnie „producenci lub importerzy” aparatury służącej do utrwalania oraz czystych nośników³². Polski ustawodawca nie wymienia w tym przepisie sprzedawców sprzętu, którzy nie są ani jego producentami, ani importerami. Chodzi tu o reprezentantów handlu detalicznego, pośredników między producentem a konsumentem. „[Prawo autorskie] nie zawiera wyrażonej *expressis verbis* definicji [pojęcia importera, o którym mowa w art. 20 pr.aut.]. Jednak definicja ta jest [...] zbędna wobec tego, że sens tego pojęcia dostatecznie jasno wynika z regulacji zawartej w tym przepisie, niezależnie od tego, że jest zgodny z językowym jego znaczeniem oraz z definicją zawartą w art. 449(5) [§ 2 k.c.]”³³. Za importera uważać należy podmiot, który w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej sprowadza z zagranicy Polski do Polski urządzenia i nośniki określone w art. 20 ust. 1 pr.aut., skonkretyzowane w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r.³⁴ Zwrócić jednak należy uwagę na wyrok z dnia 21 lutego 2012 r., I ACa 11/2012³⁵, w którym Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uznał, że w przypadku krajów należących do Unii Europejskiej pojęcie importu odnoszone jest jednolicie do zakupu towarów lub usług z państw spoza Unii. Natomiast zakup towarów w obrębie Wspólnoty, będącej obszarem bez granic wewnętrznych, nie jest importem i stanowi tzw. zakup wewnątrzspółnotowy. Analogicznie przedstawia się określenie importera, którym jest osoba dokonująca importu³⁶. Obowiązek uiszczenia odpowiedniej

---

adresem: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d-2dc30db7516c9fb4ff34b27a66ae7780fbc6e57.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLbNz0?doclang=PL&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=140259&occ=first&dir=&id=6913474#1, dostęp: 8.08.2014.

³² Podmiotami uprawnionymi do uzyskania wynagrodzenia z tytułu opłat wnoszonych przez producentów i importerów są autorzy dzieł potencjalnie przegrywanych i kopiowanych, wydawcy (w gronie uprawnionych w wyniku zmiany pr.aut. z dn. 28 października 2002 r.), a także artyści wykonawcy, producenci fonogramów i wideogramów.

³³ J. Bleszyńska-Wysocka, *Pojęcie importera w świetle art. 20 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2013, nr 9.1.

³⁴ Wyrok SN z dn. 26 czerwca 2013 r.; V CSK 366/2012, tekst wyroku pochodzi z bazy Lexis, www.lexis.pl

³⁵ Tekst orzeczenia pochodzi z bazy portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych dostępnej pod adresem <http://orzeczenia.ms.gov.pl>.

³⁶ Fragment uzasadnienia wyroku I ACa 11/2012 stanowi następująco: „Celem art. 20 ustawy z 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych jest niewątpliwie zapewnienie twórcom i wydawcom godziwej rekompensaty strat mogących powstać na skutek kopiowania utworów stanowiących przedmiot praw autorskich. Zauważyć jednak należy, że rekompensata taka została ustalona w formie jednorazowej opłaty, liczonej w procencie od ceny

opłaty dotyczy wyłącznie pierwszej sprzedaży. Podstawą obliczenia wysokości opłaty jest „kwota należna z tytułu sprzedaży”.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, iż „na podstawie art. 105 ust. 2 pr.aut. w związku z art. 20 ust. 1 pkt. 2 i ust. 5 pr.aut., na producentach, importerach kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, ciąży obowiązek udzielenia właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, informacji oraz udostępniania dokumentów, dotyczących wszystkich umów sprzedaży tych urządzeń”³⁷.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zadał pytanie Trybunałowi Konstytucyjnemu czy przyznanie organizacjom zbiorowego zarządzania tak szerokich uprawnień nie jest sprzeczne z Konstytucją. Według wrocławskiego sądu, zakres żądanych informacji narusza tajemnicę handlową, która jest gwarantowana przez zasadę wolności działalności gospodarczej. Wolność ta może być ograniczona

---

urządzenia reprograficznego. Nie ma żadnych przesłanek prawnych ani ekonomicznych po temu, by opłaty reprograficzne od jednego urządzenia były pobierane wielokrotnie w razie jego odsprzedaży. Leżałoby to wprawdzie w interesie twórców i wydawców oraz w interesie organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, ale jednocześnie godziłoby to w interesy nabywców. Nie można zapominać, że organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi działają nie tylko w Polsce, ale funkcjonują również w innych krajach Unii, w których także pobierane są opłaty o podobnym charakterze. Nie można też zakładać, że urządzenia reprograficzne w Polsce służą do kopiowania utworów głównie polskich autorów. Przy założeniu właściwej współpracy między organizacjami zarządzającymi prawami autorskimi w różnych państwach, pobranie opłaty reprograficznej od konkretnego urządzenia w jednym z krajów Unii Europejskiej powinno zresztą zapewniać stosowną rekompensatę dla wszystkich zainteresowanych twórców i wydawców. Skoro takie jednorazowe opłaty są w państwach Unii powszechnie pobierane, to nie ma podstaw do tego, by w Polsce naliczać je i pobierać dodatkowo od urządzeń już raz nimi obciążonych. Pobieranie kolejnych opłat od tego samego urządzenia w przypadku jego odsprzedaży w ramach EOG oznaczałoby *de facto* niczym nieuzasadnione podwyższenie daniny na rzecz autorów i wydawców, której wysokość nie została w przepisach określona w sposób przypadkowy, lecz oparta została na szacunkach strat w wyniku szczegółowych badań”.

³⁷ Uchwała SN z dn. 26 października 2011 r.; III CZP 61/2011; Kwestie dotyczące obowiązku informacyjnego pominięte w tej uchwale SN, znalazły się w innym wyroku; obowiązek informacyjny w zakresie opłaty produkcyjno-importowej może dotyczyć „między innymi ceny sprzedaży poszczególnych urządzeń reprograficznych, ilości sprzedanych egzemplarzy poszczególnych urządzeń oraz umów zawieranych przez producentów i importerów tych urządzeń z kontrahentami”. Dokumenty te powinny pomóc organizacjom zbiorowego zarządzania w ustaleniu kwoty należnej, przy czym nie chodzi tu o kwotę uzyskaną (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dn. 11 października 2011 r. w sprawie P 18/09).

tylko ze względu na ważny interes publiczny. „Tymczasem interes organizacji zbiorowego zarządzania nie jest interesem publicznym, lecz sumą częściowych interesów prywatnych twórców i wydawców”. Wrocławski sąd zakwestionował również pobieranie opłat na rzecz wydawców, ponieważ wydawca niczym nie różni się od innego przedsiębiorcy a zatem nie ma podstaw do jego uprzywilejowanej pozycji na rynku prawno-autorskim³⁸. Trybunał Konstytucyjny nie podzielił stanowiska Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu³⁹ i orzekł, że art. 105 ust. 2 pr.aut. w zakresie dotyczącym opłat, jest zgodny z art. 22⁴⁰ Konstytucji, ponieważ celem opłaty określonej w art. 20 Ustawy oraz obowiązku informacyjnego, jest ochrona innych osób to znaczy twórców, artystów, wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców. Zatem ograniczenie wolności gospodarczej nastąpiło ze względu na ważny interes publiczny. Ponadto ograniczenie to „nie narusza zasady proporcjonalności, ponieważ służy ochronie interesów i wartości konstytucyjnych, takich jak: prawa twórców, społeczne przesłanki i ekonomiczne podstawy gospodarki rynkowej”. W konkluzji, zdaniem Trybunału, żądanie przez organizacje zbiorowego zarządzania informacji o sprzedaży i dokumentów jest konstytucyjne.

Art. 20 (1) pr.aut. stanowi: „Posiadacze urządzeń reprograficznych, którzy prowadzą działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich, są obowiązani do uiszczania, za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, opłat w wysokości do 3% wpływów z tego tytułu na rzecz twórców oraz wydawców, chyba że zwielokrotnienie odbywa się na podstawie umowy z uprawnionym. Opłaty te przypadają twórcom i wydawcom w częściach równych”⁴¹. Natomiast ust. 2 tego artykułu wskazuje, że to

³⁸ *Producent ksero zapłaci tantiemy artyście*, „Rzeczpospolita”, 10.11.2011, www.rp.pl.

³⁹ Wyrok z dn. 11 listopada 2011 r., P 18/09, tekst wyroku pochodzi z bazy Lexis, www.lexis.pl.

⁴⁰ Art. 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. stanowi: „Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny”.

⁴¹ „Ustawa nie wyposaża twórcy lub wydawcy w roszczenia do producentów lub importerów urządzeń i nośników. Do ich dochodzenia umocowana zostaje ustawowo wskazana organizacja zbiorowego zarządzania w ramach powierzonych jej zadań publicznych (przewiduje je art. 104 ust. 1 pr.aut.). Roszczenie to ma charakter cywilny. Nie jest jednak postacią odpowiedzialności za szkodę i nie pozostaje w związku przyczynowym z czymkolwiek uszczerbkiem. Roszczenie to ma charakter szczególny i w szczególności nie jest związane z konkretnym aktem eksploatacji utworu”. Zob. szerzej: J. Błęszyński, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2009/7*, s. 4.

„Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, po zasięgnięciu opinii organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, stowarzyszeń twórców oraz wydawców, a także opinii właściwej izby gospodarczej określa, w drodze rozporządzenia, wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, uwzględniając proporcje udziału w zwielokrotnianych materiałach utworów zwielokrotnianych dla własnego użytku osobistego, sposób ich pobierania oraz podziału wskazuje organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawnione do ich pobierania”.

Jak słusznie stwierdza J. Błęszyński w głosie do postanowienia SA z dn. 24 lutego 2009 r., I ACa 99/09 „Rola organizacji zbiorowego zarządzania [dalej: „OZZ” – A.S.-A.] [...] nie sprowadza się do obrony interesów oznaczonej grupy destynatariuszy. OZZ w omawianym zakresie wykonuje określone zadania publiczne, tj. nałożone na nią obowiązki ustawowe. Konstrukcja tych obowiązków zmierza do zachowania równowagi interesów uprawnionych do utworów i przedmiotów praw pokrewnych oraz korzystających z dóbr intelektualnych, będących przedmiotem OZZ. OZZ, która zostaje wskazana aktem normatywnym, jako uprawniona do realizowania dochodzenia tych opłat, nie przypadkowo jest powoływana jako OZZ w trybie koncesyjnym, z uwzględnieniem oceny pod kątem dawania gwarancji należytego wykonywania zbiorowego zarządu [dalej: „ZZ” – A.S.-A.], oraz podlega szczególnej kontroli pod kątem należytego wykonywania ZZ. Podstawową funkcją ZZ jest umożliwienie pozyskiwania uprawnień do korzystania z praw autorskich i pokrewnych w warunkach tzw. lawinowego korzystania z tych dóbr. Funkcji tej nie można sprowadzić [...] do ochrony własności intelektualnej”⁴².

Należy zwrócić uwagę, iż twórca lub podmiot praw pokrewnych nie jest bezpośrednio uprawniony do wystąpienia do zobowiązanego z roszczeniem o wypłatę. Roszczenie takie może kierować tylko do właściwej organizacji zbiorowego zarządzania, wskazanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. W konkluzji można stwierdzić, że to użytkownik zwykle ponosi pośrednio koszty opłat reprograficznych, przewidzianych przez art. 20 i 20(1) pr.aut. Jak autor wcześniej wspomniał w artykule, przepisy zawarte w art. 20 pr.aut. należy odczytywać łącznie z art. 23 i 35 tejże ustawy. Art. 35 odnosi się do wszystkich przepisów o dozwolonym użytku, niejako je modelując: „Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”. Przepis ten

⁴² Idem, *Glosa do postanowienia SA z dn. 24 lutego 2009 r., I ACa 99/09, „Przeгляд Ustawodawstwa Gospodarczego” 2009, nr 7, s. 14.*

obejmuje swym zasięgiem zarówno dozwolony użytek publiczny, jak i prywatny⁴³. Komentowany przepis, który nie miał swego odpowiednika w pr.aut. z 1952 r., stanowi powtórzenie zasady przyjętej w art. 9 ust. 2 tekstu aktu paryskiego konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych⁴⁴. Jednak w polskiej ustawie znajduje szersze zastosowania, niż na tle przepisów konwencyjnych. Przepis ten zawiera dwie klauzule generalne, odwołując się zarówno do „normalnego korzystania z utworu” oraz do „słuszných interesów twórcy”. Uznaje się, że klauzule te określają granice dozwolonego korzystania, natomiast pozostałe przepisy oddziału 3 pr.aut., stanowią jedynie źródło legalnego korzystania z chronionych utworów⁴⁵. Klauzule te należy stosować jednak tylko wówczas, gdy konkretna postać eksploatacji objęta dozwolonym użytkowaniem jest nietypowa albo, gdy postęp techniczny lub zakres eksploatacji utworów przybiera taki rozmiar, że dotychczasowe ramy przepisu ustanawiającego dozwolony użytek (osobisty lub publiczny) okazują się zbyt szerokie i konieczna staje się jego swoista korekta za pomocą art. 35 pr.aut.⁴⁶

Należy zwrócić uwagę, iż art. 23 pr.aut. nie nakłada żadnych ilościowych ograniczeń w zakresie sposobu korzystania z utworu, w tym m.in. ilości kserowanego tekstu. Co ważne, korzystający z dozwolonego użytku osobistego nie jest zobowiązany do samodzielnego sporządzenia kopii. Czynność tę może zlecić osobie trzeciej. Ustawodawca w art. 20 (1) pr.aut. przewidział właśnie tę sytuację, tzn., gdy inny podmiot prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich.

---

⁴³ Przepis ten wprowadził do polskiego prawa tzw. test trójstopniowy, znany już Aktowi Paryskiemu Konwencji Berneńskiej o Ochronie Dzieł Literackich i Artystycznych, sporządzony w Paryżu dn. 24 lipca 1971 r. Art. 9 ust. 2 tekstu paryskiego konwencji berneńskiej stanowi: „Ustawodawstwu państw należących do Związku zastrzega się możliwość zezwolenia na reprodukcję tych dzieł w pewnych szczególnych wypadkach, pod warunkiem że reprodukcja ta nie wyrządzi szkody normalnemu korzystaniu z dzieła ani nie przyniesie nieuzasadnionego uszczerbku prawowitym interesom autora”. Ponadto test trójstopniowy znalazł się także w postanowieniach dyrektywy 2001/29. Zgodnie z art. 5 ust. 5 przedmiotowej dyrektywy wyjątki i ograniczenia przewidziane w Dyrektywie powinny być stosowane tylko w niektórych szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu objętego ochroną, ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich.

⁴⁴ Tekst całej konwencji dostępny pod adresem: www.sejm.gov.pl

⁴⁵ J. Preussner-Zamorska, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 13: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 415.

⁴⁶ J. Barta, R. Markiewicz, *Nieporozumienia wokół reprografii*, „Rzeczpospolita”, 15.11.2002.

Wówczas wyrównaniu potencjalnego uszczerbku w interesach majątkowych twórców i wydawców, spowodowanego masową skalą zwielokrotniania utworów przez te podmioty, służą właśnie opłaty przewidziane przez art. 20 (1) pr.aut.⁴⁷ Zgodnie z art. 104. pr.aut. organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, zwanymi dalej „organizacjami zbiorowego zarządzania”, w rozumieniu ustawy, są stowarzyszenia zrzeszające twórców, artystów wykonawców, producentów lub organizacje radiowe i telewizyjne, których statutowym zadaniem jest zbiorowe zarządzanie i ochrona powierzonych im praw autorskich lub praw pokrewnych oraz wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy⁴⁸. Ustawodawca dopuścił pluralizm organizacji zbiorowego zarządzania, przejawiający się możliwością udzielania zezwoleń na działanie na tym samym polu eksploatacji i w odniesieniu do tej samej kategorii praw więcej, niż jednej organizacji. Wskazuje na to m.in. użycie liczby mnogiej w przepisach ustawy odnoszących się do tych organizacji, w szczególności w art. 104 ust. 1 i 3 pr.aut. Zakres tego pluralizmu nie został przy tym ograniczony ani kategorią praw, ani polami eksploatacji⁴⁹.

W nawiązaniu do tego dopuszczonego przez ustawodawcę pluralizmu, mającego chronić przed praktykami monopolistycznymi, było uznanie za niedozwolone niektórych praktyk Stowarzyszenia Artystów ZAiKS-u. W wyroku z dn. 6 grudnia 2007 r., III SK 16/07, Sąd Najwyższy zaakceptował stanowisko wcześniejszych instancji sądowych a pośrednio także leżącą u ich podstaw decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, uznające za praktykę ograniczającą konkurencję m.in. wymuszanie na autorach (niebędących w konkretnej sytuacji członkami ZAiKS-u) łącznego przenoszenia na tę organizację praw na kilku polach eksploatacji (tzw. niedozwolona umowa wiązana). Był to pierwszy wyrok traktujący o problemie wewnętrznych relacji

---

⁴⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 160. Dodatkowo autorzy wskazują, że podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich, nie mogą prowadzić zbioru książek do kserowania, np. dla studentów określonego kierunku: byłoby to możliwe tylko wówczas, gdyby podmiot ten korzystał ze statusu instytucji wymienionych w art. 28 pr.aut., np. był biblioteką.

⁴⁸ Organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi wykonuje zadania polegające na zarządzaniu w imieniu twórców ich prawami autorskimi. Organizacje zbiorowego zarządzania powstały, aby pomóc twórcom w ochronie ich praw. Reprezentują one jedynie interesy indywidualne i nie występują one w imieniu Państwa; Wyrok NSA z dn. 30 stycznia 2014 r., I OSK 1981/2013.

⁴⁹ Zob. szerzej: J. Błęszyński, *Organizacje zbiorowego prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1994, nr 11, s. 27.

między organizacją zbiorowego zarządzania a jej członkiem (lub autorem powierzającym jej swoje prawa w zarząd)⁵⁰. Status prawny organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi ustawodawca ograniczył wyłącznie do formy stowarzyszenia. Oznacza to, iż powstanie takiej organizacji, jej struktura oraz sposób działania, poddane są przepisom Ustawy – Prawo o stowarzyszeniach⁵¹. Z przepisu art. 104 ust. 2 pkt 1 pr.aut. wynika jednak pewna modyfikacja w odniesieniu do zasad zawartych we wskazanej wyżej ustawie, gdyż pełnoprawnym członkiem organizacji zbiorowego zarządzania może być również osoba prawna⁵². Uzyskanie przez stowarzyszenie statusu organizacji zbiorowego zarządzania oznacza pewne obowiązki, jakie rodzą się z tytułu tego statusu. Obowiązki te istnieją zarówno względem reprezentowanych podmiotów oraz w stosunku do użytkowników. Zakres tych obowiązków określa głównie art. 106 pr.aut. Zgodnie z jego ust. 1 „organizacja zbiorowego zarządzania jest obowiązana do jednakowego traktowania praw swoich członków oraz innych podmiotów przez siebie reprezentowanych w za-

---

⁵⁰ Podobne zarzuty pod adresem organizacji działających w państwach Unii Europejskiej były przedmiotem postępowań przed Komisją Europejską, jak również przed TS. Ciekawym przykładem jest decyzja Komisji z dn. 16 lipca 2008 r., COMP/C2/38698, zaskarżona również przez Stowarzyszenie Artystów ZAiKS. Komisja Europejska dn. 16 lipca 2008 r. wydała decyzję dotyczącą postępowania przewidzianego art. 81 Traktatu Wspólnoty Europejskiej (sprawa COMP/C2/38.698-CISAC). Decyzja dotyczyła 24 stowarzyszeń autorów z Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG). Komisja zgłosiła zastrzeżenia do wzorów umownych, które funkcjonowały między organizacjami zbiorowego zarządzania, w których to wzorach wątpliwości wzbudziły „klauzula członkostwa” oraz „klauzule terytorialne”. Cała decyzja dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38698/38698_4567_1.pdf, dostęp: 9.08.2014.

⁵¹ Ustawa z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989, nr 20 poz. 104 z późn. zm.)

⁵² Przepis art. 104 ust. 2 pkt 3 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 2006, nr 90, poz. 631 z późn. zm.) przyznający uprawnienia nadzorcze w stosunku do tych szczególnych stowarzyszeń właściwemu ministrowi ma charakter przepisu szczególnego w stosunku do przepisu art. 8 ust. 5 pkt 2 Prawa o stowarzyszeniach. Sprawowanie nadzoru w stosunku do organizacji zbiorowego zarządzania przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, nie jest ograniczone przedmiotowo. Nie zostały też wyłączone z jego kompetencji żadne środki nadzoru, przypisane organom administracji przepisami Prawa o stowarzyszeniach. Poddanie organizacji zbiorowego zarządzania przepisom Prawa o stowarzyszeniach, z jednoczesnym powierzeniem funkcji nadzorczych właściwemu ministrowi oznacza, że w zakresie nadzoru nad tymi organizacjami, wyłączona jest właściwość Prezydenta m.st. Warszawy – Postanowienie NSA w Warszawie z dn. 21 lutego 2007 r., II OW 57/06.

kresie zarządzania tymi prawami lub dochodzenia ich ochrony”. Oznacza to przede wszystkim, że podmioty uprawnione, reprezentowane przez organizację zbiorowego zarządzania, nie mogą być w najmniejszym nawet stopniu dyskryminowane pod względem kwot otrzymywanych tantiem w porównaniu z pełnoprawnymi członkami organizacji⁵³. Sformułowanie zasady jednakowego traktowania jest o tyle istotne, że organizacje zbiorowego zarządzania wykonują zwykle w pewnym zakresie uprawnienia osób niebędących ich członkami. Niekiedy autorzy niezrzeszeni powierzają wykonywanie swych praw i ich ochronę organizacji zbiorowego zarządzania bez ubiegania się o jej członkostwo. Dodatkowo obowiązek ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia uprawnionych, których utwory i przedmioty praw pokrewnych są wykorzystywane na niektórych polach eksploatacji np. reemisji kablowej lub rozpowszechniania przez radio lub telewizję⁵⁴, na których organizacje zbiorowego zarządzania podejmują się często zarządzania tymi prawami jako *negotiorum gestor*⁵⁵.

Najistotniejszy aspekt zasady równego traktowania podmiotów reprezentowanych przez organizację zbiorowego zarządzania, dotyczy właśnie podziału wpływów inkasowanych przez określoną organizację od użytkowników, czyli tzw. repartycji. W tej sferze wszyscy uprawnieni powinni być traktowani w jednakowy sposób. Nie może to w żaden sposób rodzić nadinterpretacji w postaci wnioskowania o otrzymywanie identycznych kwoty z tytułu tantiem. Ważny jest sam podział sum otrzymywanych przez organizację zbiorowego zarządzania od użytkowników utworów. Ten właśnie podział powinien się opierać na przejrzystych, stabilnych i dostępnych dla zainteresowanych zasadach. Dzięki temu osoby reprezentowane mogą zweryfikować prawidłowość wyliczenia

---

⁵³ Zob. szerzej: M. Czajkowska-Dąbrowska, *Komentarz do art. 106 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Lex 2011.

⁵⁴ Organizacja zbiorowego zarządzania obowiązana jest, stosownie do treści art. 106 § 1 pr.aut., jednakowo traktować wszystkich swoich członków, a zatem reprezentując jednego z nich w sporze przeciwko drugiemu postąpiłaby niezgodnie z ustawą, Wyrok SA w Warszawie z dn. 19 listopada 2009 r., I ACa 606/08.

⁵⁵ Na gruncie pr.aut. z 1952 r. prowadzenie spraw bez zlecenia stosowało Stowarzyszenie Autorów ZAiKS w zakresie prawa rozpowszechniania drogą radiową i telewizyjną utworów należących do tzw. małych praw. Motywem zastosowania tej konstrukcji była chęć zapewnienia organizacji radiowo-telewizyjnej dostępu do kompletnego repertuaru światowego z zakresu małych praw, a twórcom niezrzeszonym prawa do udziału w repartycji kwot uzyskiwanych, jako ekwiwalent licencji generalnej na nadawanie przez radio i telewizję.

przypadających im tantiem. Zasadą powinno być uzależnienie ich wysokości od intensywności korzystania z utworów konkretnego twórcy.

Poza zrównaniem autorów zrzeszonych w organizacjach zbiorowego zarządzania i niezrzeszonych pod względem zasad obliczania należnych im tantiem, zasada równego traktowania może być odnoszona także do innych aspektów zbiorowego zarządu⁵⁶. Co ważne – art. 106 ust. 3 pr.aut. stanowi, że organizacja zbiorowego zarządzania nie może, bez ważnych powodów, odmówić podjęcia zarządzania prawem autorskim lub prawem pokrewnym. Zarządzanie to wykonuje zgodnie ze swoim statutem. W kwestii repartycji każde stowarzyszenie odsyła do regulaminu i zasad ustalanych przez odpowiedni zarząd stowarzyszenia w odniesieniu do każdej puli podlegającej podziałowi. Jak słusznie stwierdza E. Traple, zasada zarządzania zgodnie ze statutem organizacji zbiorowego zarządzania, wydaje się tak oczywista w odniesieniu do wszelkich form działalności organizacji zbiorowego zarządzania, że formułowanie jej *expressis verbis* w ustawie, można by uznać za zbędne. Być może, jak przypuszcza E. Traple, art. 106 ust. 3 zdanie drugie odnosi się w istocie do tego, że statut organizacji powinien przewidywać możliwość (a zarazem i obowiązek) podjęcia zarządzania także prawami podmiotów niebędących członkami tej organizacji, lecz jedynie powie-

---

⁵⁶ W tym miejscu przytoczyć należy trafny wywód E. Traple: „Interesujący problem wyłania się przy porównaniu cywilnoprawnych podstaw sprawowania zbiorowego zarządu w przypadku autorów będących członkami organizacji z jednej strony i autorami niezrzeszonymi w niej – z drugiej. Zestawienie konstrukcji prawnych stosowanych w odniesieniu do tych dwóch grup autorów niekiedy wykazuje pod tym względem istotną różnicę między nimi. Mianowicie tekst tzw. zobowiązania organizacyjnego ZAiKS-u, podpisywanego przez jego członków, nie mówi wyraźnie o przeniesieniu praw autorskich na stowarzyszenie; operuje za to niejednoznaczną (i obciążoną błędem ekwiwokacji) formułą: powierza na zasadzie powierniczej. Natomiast w oświadczeniu o wzięciu pod ochronę, wymaganym przez ZAiKS od autorów niezrzeszonych w celu podjęcia zarządu ich prawami, znajdujemy formułę już wyraźnie mówiącą o przeniesieniu praw na organizację. Zapewne nie jest to przypadek. W stosunku do swych członków ZAiKS mógł obawiać się, że standardowy formularz zobowiązania, który by pozbawiał ich praw na rzecz stowarzyszenia, po prostu nie zostałby przez nich zaakceptowany, nie uzyskałby odpowiedniej większości w głosowaniu. Natomiast nie-członkom – autorom będących petentami wobec monopolistycznej organizacji – ZAiKS mógł narzucić formułę dowolną, więc także pozbawiającą ich możliwości osobistego wykonywania uprawnień w zakresie dokonanego rozporządzenia. Abstrahując od spekulacji co do motywów takiego «rozdzielenia» cywilnoprawnej podstawy zarządu i nie przesądzając, jaka jej konstrukcja i w odniesieniu do których pól eksploatacji byłaby najbardziej właściwa, nie sposób nie zauważyć, że autorzy niezrzeszeni są pod tym względem potraktowani inaczej niż członkowie ZAiKS-u – i w sposób mniej dla nich korzystny. Praktyka ta jest moim zdaniem niezgodna z zasadą wyrażoną w art. 106 ust. 1”.

rzających jej swoje prawa, w zarząd i pod ochronę. W związku z tym należałoby określić w statucie zakres i podstawy sprawowania zarządu w takich wypadkach. Podmioty niebędące członkami stowarzyszenia, lecz jedynie powierzające mu ochronę swoich praw, nie mają statusu pod każdym względem identycznego z członkami organizacji zbiorowego zarządzania. W zakresie jednak zarządu prowadzonego w stosunku do ich utworów lub przedmiotów praw pokrewnych obowiązuje zasada równego traktowania⁵⁷. Zgodnie z wyrokiem SN z dn. 3 grudnia 2002 r. I CK 312/2002 „Zbiorowe zarządzanie zespołem praw autorskich obejmuje zasadniczo wyłącznie prawa majątkowe. Zbiorowe zarządzanie nie obejmuje autorskich praw osobistych osób (twórców) żyjących”⁵⁸.

Do uiszczania opłat, jak już autor wspominał w tekście, zobowiązani są producenci i importerzy urządzeń kopiujących, a także czystych nośników (papier w formatach A3 i A4). Poza tym opłaty wnoszą także podmioty świadczące usługi kopiowania (punkty ksero). Następnie suma zainkasowanych opłat za dany rok dzielona jest pomiędzy wydawców lub twórców w przypadku Stowarzyszenia Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych Kopipol, zgodnie z wewnętrznym regulaminem repartycji środków, uchwalonym na podstawie statutu odpowiedniego stowarzyszenia⁵⁹. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Rozporządzenie wymienia wprost organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawnione do pobierania opłat od urzędów i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urzędów i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów. Są nimi: Stowarzyszenie Autorów ZAiKS, pobierające opłaty na rzecz twórców; Stowarzyszenie Artystów Wykonawców Utworów Muzycznych i Słowno-Muzycznych SAWP, pobierające opłaty na rzecz artystów wykonawców; Związek Producentów Audio-Video ZPAV, pobierające opłaty na rzecz producentów fonogramów i wideogramów⁶⁰; Stowarzyszenie Filmowców Polskich, pobierające opłaty na

⁵⁷ Zob. szerzej: E. Traple, *Komentarz do art. 106 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Lex 2011.

⁵⁸ <http://lexis.pl/pages/document?source=RELATION&id=204367>, dostęp: 9.08.2014.

⁵⁹ Tekst statutu Stowarzyszenia Autorów i Wydawców Copyright Polska dostępny na stronie internetowej: <http://www.copyrightpolska.pl/docs/statut.pdf>, dostęp: 15.07.2014; tekst statutu Stowarzyszenia Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych Kopipol dostępny na stronie internetowej: <http://www.kopipol.pl/wp-content/uploads/2014/01/Statut.pdf>, dostęp: 15.07.2014.

⁶⁰ Dla opłat pobieranych od magnetofonów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników wymienionych w załączniku nr 1 do Rozporządzenia.

rzecz twórców, Związek Artystów Scen Polskich ZASP – pobierające opłaty na rzecz artystów wykonawców, Związek Producentów Audio-Video ZPAV, na rzecz producentów wideogramów⁶¹; Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL, pobierające opłaty na rzecz twórców oraz Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” – pobierające opłaty na rzecz wydawców⁶².

W odniesieniu do kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników, których wykaz jest określony w załączniku nr 3 do Rozporządzenia, opłaty są inkasowane na podstawie Ustawy – Prawo autorskie i prawa pokrewne – po 50% przez dwie upoważnione przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego⁶³ organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi⁶⁴: Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska⁶⁵ (pobierające opłaty na rzecz wydawców) oraz

⁶¹ Dla magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników, których wykaz jest określony w załączniku nr 2 do Rozporządzenia.

⁶² Dla kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników, których wykaz jest określony w załączniku nr 3 do Rozporządzenia.

⁶³ Podjęcie przez organizację działalności określonej w ustawie, wymaga zezwolenia właściwego ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 104 ust. 2 pkt 2 pr.aut.), który również sprawuje nadzór nad tymi organizacjami (art. 104 ust. 2 pkt 3 pr.aut.). Przyznanie zezwolenia, jak i jego odmowa, następuje w formie decyzji administracyjnej i może być zaskarżone do sądu administracyjnego w przypadku niezgodności z prawem. Decyzje ministra o udzieleniu lub o cofnięciu zezwolenia podlegają ogłoszeniu w Monitorze Polskim. Źródłem zbiorowego zarządzania jest określona czynność cywilnoprawna, przepis ustawy lub prowadzenie przez organizację cudzych spraw bez zlecenia. O objęciu przez organizację określonych praw na oznaczonych polach eksploatacji zbiorowym zarządzaniem i ochroną, rozstrzyga treść zezwolenia ministra (Wyrok SN z dn. 17 listopada 2011 r.; III CSK 30/2011).

⁶⁴ Zgodnie z art. 104 pr.aut. Organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, w rozumieniu ustawy, są stowarzyszenia zrzeszające twórców, artystów wykonawców, producentów lub organizacje radiowe i telewizyjne, których statutowym zadaniem jest zbiorowe zarządzanie i ochrona powierzonych im praw autorskich lub praw pokrewnych oraz wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy.

⁶⁵ Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” 14 marca 2014 r. zmieniło nazwę ze Stowarzyszenia Autorów i Wydawców „Polska Książka” na Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska (<http://spg2online.lexisnexus.pl/reports/pdf/metric/139675.pdf> 15.07.2014 r., godz. 10.05). Stowarzyszenie to zajmuje się ochroną praw autorskich. Minister kultury i dziedzictwa narodowego udzielił stowarzyszeniu zezwolenia na zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi do utworów literackich, naukowych, publicystycznych, encyklopedycznych w zakresie, w jakim prawa te służą wydawcom, na następujących polach eksploatacji: utrwalanie; zwielokrotnianie określoną techniką w tym techniką

Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych Kopipol (pobierające opłaty na rzecz autorów)⁶⁶.

W związku z rozwijającą się techniką i technologią dostrzeżono potrzebę dostosowania przepisów prawa do rozwijającej się informatyzacji. Coraz częściej podnosi się, iż rozwój cyfryzacji i łatwość korzystania z niej powinny znaleźć odzwierciedlenie w wynagrodzeniu dla twórców i wydawców. Dodatkowo autor zwraca uwagę, że wszelkie nośniki pamięci, a już szczególnie ostatnie zdobycze cyfryzacji, mają rację bytu tylko i wyłącznie dzięki twórcom. To na papierze możliwe do utrwalenia jest dzieło wieszczki narodowej, a na iPhone'ie odsłuchanie muzyki. Resort kultury pracuje nad rozszerzeniem listy urządzeń objętych tzw. opłatą reprograficzną⁶⁷. Uiszczają ją producenci lub importerzy sprzętu służącego m.in. do kopiowania. Rozporządzenie nie uwzględnia np. tabletów czy smartfonów. Zakres miałby zostać rozszerzony o sprzęt cyfrowy, tablety, smartfony, komputery przenośne i telewizory z funkcją nagrywania⁶⁸. Zgodnie z obecnie obowiązującym Rozporządzeniem opłaty są pobie-

---

drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową fotograficzną, drukarską, zapisu magnetycznego; wprowadzanie do obrotu; wprowadzanie do pamięci komputera; najem; użyczenie; publiczne wykonanie; publiczne odtwarzanie; wystawianie; wyświetlanie; nadawanie, reemitowanie, publiczne udostępnienie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym. Podstawą działalności Stowarzyszenia Autorów i Wydawców Copyright Polska jest zezwolenie Ministra Kultury z dnia 10 marca 2003 r. (dostępne na stronie internetowej: <http://www.copyrightpolska.pl/pl/3/25/27/Zezwolenie>, dostęp: 15.07.2014).

⁶⁶ Roszczenie o opłaty z tytułu sprzedaży urządzeń reprograficznych umożliwiających kopiowanie w całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu przysługuje organizacji zbiorowego zarządzania, działającej na rzecz twórców lub wydawców, a nie twórcom i wydawcom; tak w wyroku SN z dn. 19 czerwca 2008 r.; V CSK 22/2008.

⁶⁷ Informację tę przedstawił wiceminister P. Żuchowski na posiedzeniu sejmowej komisji innowacyjności i nowoczesnych technologii, które odbyło się na początku kwietnia 2014 r. Celem nowelizacji rozporządzenia dotyczącego opłat reprograficznych jest m.in. zmiana listy nośników i urządzeń objętych opłatą. Stwierdził on: „Pewne nośniki są dzisiaj nieużywane, a są wymieniane w rozporządzeniu, które obowiązuje. Natomiast pojawiły się nowe nośniki, które podbiły rynek, a które w ogóle nie figurują w rozporządzeniu”. Przedsiębiorcy są przeciwni, by opłatami został objęty sprzęt do nagrywania. Argumentują to w następujący sposób: nowoczesne urządzenia elektroniczne w coraz mniejszym stopniu są używane do kopiowania, gdyż mają coraz mniejszą potrzebę utrwalania treści. Za pomocą Internetu, każdy może mieć do nich dostęp właściwie w każdej chwili. Projekt nowego rozporządzenia ma też usprawnić proces pobierania i podziału należności oraz skrócenie czasu docierania rekompensat do twórców, artystów i wykonawców.

⁶⁸ Dnia 20 września 2013 r. do Parlamentu Europejskiego trafił projekt posłanki F. Castex w sprawie opłat licencyjnych za kopie na użytek prywatny 2013/2114 (INI).

rane m.in. od kserokopiarek, skanerów, magnetofonów i magnetowidów oraz związanych z nimi czystych nośników, a więc kaset magnetofonowych, kaset VHS, płyt CD i DVD, papieru do kopiarek. We współczesnych czasach część z tych nośników praktycznie w ogóle nie jest używana lub za chwilę przestanie być używana. Zadaniem ingerencji w prawa wyłączne twórcy jest pogodzenie indywidualnego interesu uprawnionego twórcy z interesem społecznym, jakim jest powszechny dostęp do dóbr kultury. Ustawodawca, poprzez wprowadzenie dozwolonego użytku utworu wprowadził także elementy ochrony interesów; odpowiednio: autora utworu, wykonawcy, producenta oraz wydawcy. Opłaty pobierane za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania mają stanowić „godziwą rekompensatę” z tytułu prywatnego użytku chronionego utworu, poprzez naprawienie potencjalnych strat majątkowych twórcy.

Postęp techniczny stwarza coraz więcej możliwości eksploatacyjnych. Łatwiejszy jest dostęp do utworów chronionych prawem autorskim. Z drugiej jednak strony skala i sposób eksploatacji uniemożliwiają indywidualne sprawowanie przez poszczególnych twórców nadzoru nad korzystaniem z utworu. Można by założyć, że rozwój technologii powoduje, iż w coraz łatwiejszy sposób można zwielokrotnić egzemplarze utworu, co przekłada się na stwierdzenie, że straty twórców także ulegają zwiększeniu. Wychodząc na wprost rozwijającemu się technologicznie współczesnemu społeczeństwu, przedstawiciele Stowarzyszenia Artystów ZAiKS, Stowarzyszenia Artystów Wykonawców Utworów Muzycznych i Słowno-Muzycznych SAWP oraz Związku Producentów Audio-Video ZPAV, wraz z dziennikarzami oraz twórcami, wzięli udział w konferencji nt.: „Opłaty od czystych nośników. Fakty i mity, zmiany w prawie i podział środków”. Powodem spotkania była właśnie tocząca się debata publiczna na temat uzupełnienia katalogu opłat od czystych nośników o nowoczesne urządzenia audiowizualne⁶⁹. Przedstawiciele wymienionych organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, zwrócili uwagę, że importerzy i producenci sprzętu nie uiszczają opłat od urządzeń audiowizualnych, które przynoszą im największe dochody, m.in. smartfony, tablety. Zabezpieczające interesy polskich twórców Rozporządzenie, w którym jest m.in. wykaz urządzeń podlegających tzw. opłacie od czystych nośników, nie było nowelizowane od 2008 r.⁷⁰ W tym czasie nastąpił niesamowity rozwój

⁶⁹ Konferencja pt. „Opłaty od czystych nośników. Fakty i mity, zmiany w prawie i podział środków” miała miejsce w Warszawie, dn. 24 lipca 20014 r.

⁷⁰ Przedstawiciele ZAiKS, SAWP i ZPAV odnosili się także do zarzutów dotyczących wzrostu cen urządzeń po wprowadzeniu opłaty. Zdaniem B. Pluty, dyrektora OZZ ZPAV nie ma takich obaw – stwierdziła, że ceny nie wzrosną, co pokazują przykłady innych państw.

technologii, która wywiera coraz większy wpływ na nasze życie. Niestety na obecnym etapie, ustawodawca nie nadał za tym rozwojem. Między innymi Rozporządzenie, którego celem jest zabezpieczenie interesów autorów, wykonawców oraz producentów fonogramów i wideogramów, nie jest adekwatne do aktualnych potrzeb.

W konkluzji należy stwierdzić, że istnieje ogromna potrzeba jak najszybszego uaktualnienia nośników pamięci, jako urządzeń reprograficznych, a tym samym przystosowania zapisów odnoszących się do prawa autorskiego, do coraz szybszej rozwijającej się cyfryzacji oraz zadbanie o jak największy stopień przejrzystości procesu: naliczenia, pobierania i podziału zainkasowanych przez organizacje zbiorowego zarządzania, kwot.

Summary

The paper presents the results of the analysis of issues concerning the distribution in Poland. Distribution, in the context of the copyright law, is the compensation for the reproduction of works used with permit by private individuals for the personal purpose. Depending on the form of the exploitation of work or the subject of right (authors, performers, publishers or producers of phonograms and video recording), the fee should be paid. Fees for the use of protected works are collected from users based on the license agreements. Collective societies involved in the collect and division of the fees for the use of works within the permitted personal use. Article 23 of copyright law established the principle for unpaid permitted private use. There is no claim for payment of remuneration to the collective society or to users, if the works are copied within its own personal use. Exploitation of the works on the statutory license for private use is permitted, therefore, in connection with eg. common interests. Moreover, the relationships established through the internet are not excluded. Specificity is the fact that nowadays the reprographic fee of media is borne by entities that are themselves do not use of the works and do not encroach on the symptoms of copyright as an exclusive right. Holders of reprographic equipment, who are already established in the field of reproduction of works for personal use by third parties are obliged to pay, through the organization of collective management of copyright and related rights, duties amounting to 3% of the proceeds of this account on behalf of authors and publishers, unless the reproduction is carried out under an agreement with an eligible (eg. the author or publisher).

Reprographic fees, so-called copyright levies or fees, which are counted towards to the blank media and copying machines are paid by all customers. Fees are paid

by producers and importers of copying devices and blank media. In the field of reprographic fees, copyright is obsolete and should be complemented with modern audiovisual equipment, including tablets, smartphones etc.

Keywords: author, compensation, copyright law, copyright levies, distribution, reprographic fee, works